

ناپاکزادہ استانبول

الف، شہ آفاک (شفق)

ترجمہ

فرناز گنجی

محمد باقر اسمعیل پور

نشر آسیم

تہران - ۱۳۹۶

ناپاکزاده استانبول

الیف شافاک (شفق)

ترجمه

فرناز گنجی

محمدباقر اسمعیل‌پور

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۱۰۰

حق چاپ برای نشر آسیم محفوظ است

ویراستار: دلناز سالاربهزادی

چاپ: غزال

ناظر چاپ: بهمن سراج

قیمت: ۳۸۰۰۰ تومان

سرناسه شفق، ایف، ۱۹۷۱ - م.

مشخصات نشر: تهران، آسیم، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۲ س.

شابک: ۹۶۱-۶۰۴۱-۶۳۱-۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

موضوع: داستان‌های ترسناک - تریه - قرن ۲۰ م.

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۴۷۹۵۵

شناسه افزوده: گنجی، فرناز، ۱۳۶۱ - مترجم

اسمعیل‌پور، محمدباقر، ۱۳۴۴ - مترجم

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ۷۲ش/PL۲۴۸

رده‌بندی دیویی: ۸۹۴/۳۵۳۳

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۶۴۸۴۲

دفتر مرکزی و مرکز توزیع:

خیابان استاد مطهری • خیابان میرعماد • خیابان جنتی (سیزدهم) • شماره سیزده

telegram.me/nashrasim

www.nashrasim.ir

E-mail: nashr.asim@yahoo.com

دورنگار: ۸۷۵۵۶۷۸

مستقیم شهرستان: ۸۷۵۴۴۳۲

تلفن: ۸۸۷۴۵۰۰۲

مستقیم تهران: ۸۸۷۵۰۳۸۳

مقدمه مترجمان

برای بهتر دیدن هر پدیده و دستار دی دیدن و یا شناختن خالق آن، بسیار تأثیرگذار خواهد بود. برای یافتن پس زمینه و سناری با کتابی که در دست دارید، شناخت خالق و نویسنده آن می تواند موضوع رساله های دکتری و پایان نامه ها را برانگیزد. الیف شافاک (شفق) را به عنوان نویسنده پرکار می شناسیم که طی یک دهه، بیش از چهارده کتاب پر فروش نوشته است. البته این مجموعه سیمای این نویسنده نیست، زیرا از نویسندگان پرکار دیگری در دنیای کتاب می توان نام برد که با تعدد عناوین کتب منتشر شده، مشهور هستند. اما تفاوت اساسی الیف شافاک با دیگر نویسندگان، و به ویژه نویسندگان ترک تبار، تفاوت در نوع نگاه و تفکر است که باعث شده پرتیراژترین کتاب ها را در آن کشور از آن خود کند و اغلب آثارش به چنان زبان ترجمه و منتشر شود. نکته همین جاست، الیف شافاک به هر دلیل و عنوان در دسته نویسندگان خاصی طبقه بندی می شود که آثار خاص و متمایزی تولید می کند، آثاری که در این محدوده جغرافیایی، کمتر نمونه و مشابه آنها را می توان دید. او در جایگاه زن نویسنده تابوهای اجتماعی را به راحتی شکسته و زیر پا می گذارد. در مواردی، او حتی روال مرسوم و عادی جامعه را هم طور دیگری جلوه

می‌دهد، گویی کسی قبلاً جرأت چنین کاری را نداشته، برای مثال سفید بودن شیر به‌عنوان منطقی بی‌چون و چرایی که همه پذیرفته‌ایم را با کتابی تحت عنوان شیر سیاه به سخره می‌گیرد و معتقد است برخلاف نظر جامعه، مادر می‌تواند با افزودن جوهرهای درونی خود شیری با رنگ متفاوت به فرزند خود بدهد.

همچنین او مدعی است که در مقام یک زن می‌نویسد تا مردان بخوانند و این کار هم از دیگر ویژگی‌های مخالف روال مرسوم اجتماعی است. الیف که از اسم کوچک مادر خود به‌عنوان نام فامیل و شهرت استفاده می‌کند، در اغلب کتاب‌هایش به مسائلی می‌پردازد که باعث اختلاف‌های قومی و نژادی بین ملت‌ها شده است. و ریشه همه این برخوردهای دینی، قومی، نژادی و مذهبی را به دولت‌ها منتسب کرده و معتقد است که حکومت‌ها به دلایل سیاسی و تبلیغاتی به آن دامن می‌زنند، در حالی که در سطح جامعه و در بین مردم، چنین چیزهایی ریشه ندارند. او با تاباندن نورافش به این قضایا، سعی در بیرون کشیدن پای مردم از این مسائل دارد. اغلب داستان‌های او پیرامون شهر استانبول می‌چرخد، شهری نیمه اروپایی نیمه آسیایی، اما او چنین مرز را نمی‌بیند و همه شهرها را ترکیبی از فرهنگ‌های مختلف می‌داند که به‌راحتی در هم ذوب شده و هیچ فصل مشترکی در میان آنها دیده نمی‌شود. او به‌راحتی به راکاری فرهنگی بومی - محلی می‌پردازد و با ترکیب سنت‌های شرقی و آموزه‌های غربی استیت‌ها و مهاجران را به لایه بالایی آورده و آنها را مبنا و پایه جامعه تلقی می‌کند. او به‌نظر عبور از همین خطوط قرمزی که ناخواسته بر ملت‌ها و مردم تحمیل شده، حتی مورد غضب قرار گرفته و به دادگاه کشیده شده؛ او را به حمایت از اقلیت‌ها در مقابل پانز کیسم متهم می‌کنند.

همه این ویژگی‌ها و همچنین پس‌زمینه خانوادگی - سر، یعنی تولد در فرانسه و زندگی در کنار مادر - در غیاب پدر - در کشورهای زیر است، عمان و آمریکا و البته تحصیلات دانشگاهی در ترکیه، از او شخصیتی چندملتی ساخته است.

ناپاکزاده استانبول دومین اثر الیف شافاک به زبان انگلیسی است و تا کنون بیش از ۷۰۰ هزار جلد از آن به فروش رفته است. این کتاب، حکایت خانواده‌ای متوسط در استانبول است و نویسنده با نشان دادن آداب و رسوم و شخصیت‌های متفاوتی که در زیر یک سقف زندگی می‌کنند، داستان‌های زیبایی را در متن رمان

رقم می‌زند. این داستان مملو از سمبل‌ها و اسطوره‌های نهفته‌ای است که به‌طور غیرمستقیم و البته تدریجی به خواننده معرفی می‌شوند و غنای داستان را دوچندان می‌کنند. برای مثال، گربه‌ها در طول داستان و در همهٔ ماجراها، نقش ناظرانی ساکت ولی دخیل در خیر و شر زندگی افراد قصه را بازی می‌کنند و پنج نسل از آنها، در کنار دو نسل از اعضای این خانواده، موقعیت ویژه‌ای را برای خود دارند. او همچنین، شخصیت‌های نمادینی را در قالب تیپ و الگو در داستان معرفی می‌کند و از آنها برای طعنه زدن به جامعه به‌خوبی بهره می‌برد. او موقعیت‌های اجتماعی یا فرهنگی را که در اختیار افرادی است که فاقد وجهت و یا اعتقادات لازم برای تصدی آن جایگاه هستند را به‌عنوان تیپ کاملاً به‌سخره می‌گیرد و در واقع به بیان این حقیقت می‌پردازد که اغلب این موقعیت‌ها در جامعه، به‌وسیلهٔ آدم‌های نامرط، عاقل‌نااتوان یا غیرمقبول اشغال شده است. الیف این تیپ‌ها را با اسم و رسم نام و کمان استفاده می‌کند و در مواقع تکرار باز هم از اسم کامل بهره می‌برد و ضمیر را جایگزین اسم نمی‌کند تا قبح قضیه را بیشتر نشان دهد. مثلاً به جای فیلم‌نامه‌نویس، فیلم‌نویس غیرملی‌گرای فیلم‌های فراملیتی، که فردی کاملاً پوچ‌گراست، را معرفی (یا برعکس) از الگوی شاعر بی‌نهایت بی‌استعداد بهره می‌برد که تفاوت شعر و نثر را نمی‌فهمد.

هر یک از اعضای این خانواده، با ویژگی انحصاری خود، جایگاه خاصی را برای خود دست و پا می‌کند و تأثیرگذاری خود را در کل دادن و قوام داستان نشان می‌دهند. شخصیت اصلی، دختر کوچک خانواده است که همچون مبارزی معرفی می‌شود که با بعضی از عادات و رسوم خانه و اجتماع می‌جنگد. او در اواخر دههٔ دوم عمر خود، با مشکلی روبه‌رو می‌شود که تا نزدیک بیست سال به از آن نیز آن را با خود می‌کشد، تا بالاخره بر اساس برنامه‌ای که خواهر بزرگ او تأثیر کرده، بار خود را به زمین می‌گذارد.

این داستان، به وضوح موضوع کشتار ارمنه و درگیری یک‌صد سالهٔ ترک‌ها را با این معضل از دیدگاهی دیگر بیان می‌کند. همان تابویی که ظاهراً تا کنون با حمایت دولت مکتوم مانده و طی داستان نشان داده که مردم ترک و ارمنی، در اعلا درجهٔ ارتباط با همدیگر هستند و نسل‌های متمادی از آنها در هم پیچیده شده

و در لایه‌های مختلف اجتماعی با هم حشر و نشر دارند و بدون هیچ مشکلی در کنار هم زندگی می‌کنند. بازگو کردن نکات مهم و نیز گاهی مبهم تاریخی، در جوف مکالمات شخصیت‌ها و همچنین با نشان دادن آنها در زمان و مکان پی‌رنگ داستان، دیگر رسالتی است که نویسنده مهارت خود را به‌خوبی در آن نشان داده است.

در حقیقت، این همان داستان قدیمی است که نویسنده، به دلیل طرح آن در جامعه متهم به ترک‌ستیزی شد و سال‌ها با دادگاه دست و پنجه نرم کرد. او در این داستان، ثابت کرد که قومیت‌های متعدد ملت‌ها و پیروان ادیان متفاوت در لایه‌های مختلف اجتماعی، نه تنها در تقابل با همدیگر نیستند، بلکه در حکم ملتی یک کشور، همزیستی مسالمت‌آمیز داشته و دارند.

در بیان، ده نکته شاخص و قابل ذکر اینکه، شباهت‌های فرهنگی مردم خاورمیانه باعث شده که بیشتر آداب و رسوم ذکر شده در رمان و حتی خرافات مردم ترکیه که بخشی از فرهنگ عامیانه آنها محسوب می‌شود، به موارد فرهنگی عادات اجتماعی بسیار نزدیک باشد و همین، دریافت و جذب داستان را برای خواننده فارسی‌زبان سهولت بیشتری را می‌آورد.

نویسنده، کتاب را با اشاره به سبک و سیاقی نو و خاص خود، که ترکیبی از دیالوگ‌های شفاهی و نزدیک به دست‌نوشته‌های معمولی و تا حدودی عامیانه نوشته و همین، باعث شد که برگردان آن را به فارسی با صعوبت و سختی روبه‌رو کند، زیرا از یک‌سو ما متعهد به رعایت ادب و اصل متن بوده و از دیگر سو، این سبک نوشتاری را باید به متنی نهادینه و درخور در زبان فارسی تبدیل می‌کردیم.

و در آخر، با وجود انتشار این کتاب در سال ۲۰۰۱، نویسنده با هوشیاری خاص، و البته ده سال قبل از روی کار آمدن دونالد ترامپ، از به انداختن افکار وی بر جهان، صحبت کرده و به‌خوبی این پدیده را پیش‌بینی کرده است. امید که مورد قبول افتد و به کار اهالی فرهنگ بیاید.

فرناز گنجی

محمدباقر اسمعیل‌پور

دی ۱۳۹۵